

Rusland, eerste decennium, 21ste eeuw

René Does

Het eerste decennium van de 21ste eeuw is alweer achter de rug. In een reeks van zeven artikelen heeft deze site de afgelopen weken een overzicht gegeven van wat in dit tijdperk vanuit Russisch oogpunt belangrijke gebeurtenissen in Rusland en de rest van de wereld zijn geweest. De serie werd gemaakt op basis van een speciale dikke bijlage van de kwaliteitskrant *Nezavisimaja Gazeta* (Onafhankelijke Krant) van 25 januari 2011. Deze heeft bij mij enige tijd op een stapeltje 'te lezen' gelegen, maar is vanwege het niet aan de directe actualiteit verbonden onderwerp nog steeds interessant. Ook omdat het overzicht eveneens veel zegt waar de Russen nu en in de (nabije) toekomst hun aandacht op zullen vestigen.

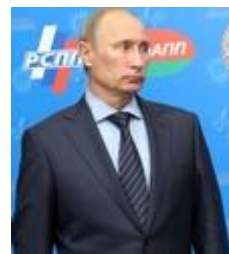
De redactie van *Nezavisimaja Gazeta* behandelt in de bijlage zeven categorieën onderwerpen: algemene ontwikkelingen, politiek, economie, nabije buitenlandse politiek (de veertien andere voormalige sovjetrepublieken die al dan niet lid zijn van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten), verre buitenlandse politiek (buiten de voormalige Sovjet-Unie), klimaatverandering en kunst en cultuur. De keuzes van de redactie zijn vaak voorspelbaar, maar soms ook onverwacht.

In de zevendelige serie kunt u onderwerpen die uw bijzondere interesse hebben kiezen of als bronnenmateriaal selecteren. Hieronder vind u de pdf van de hele serie.

De links naar de afzonderlijke afleveringen: [algemene ontwikkelingen](#), [politiek](#), [economie](#), [politiek nabije buitenland](#), [buitenlandse politiek](#), [klimaatverandering](#) en [kunst en cultuur](#)

A. Algemene ontwikkelingen

1. **Poetin.** Uiteraard was het eerste decennium van de 21ste eeuw voor alles het decennium van Vladimir Poetin. De redactie noemt dit het 'Principaat van Poetin'. Zelfs nadat hij in 2008 na twee zittingstermijnen Dmitri Medvedev als opvolger naar voren schoof, bleef Poetin in de tandemconstructie als premier en 'leider van de natie' de eerste politicus van het land.

'De opbouw van een machtsverticaal is de gemeenschappelijke logica achter de twee termijnen van Poetin. Ze leidde tot de oprichting van federale districten en het instituut van presidentiële gevolmachtigden, veranderingen in de wetgevende macht (de uitwerking van een nieuw kiessysteem voor de Doema en een radicaal nieuwe samenstellingswijze van de Federatieraad) en nieuwe verhoudingen met de massamedia en de maatschappelijke organisaties.

Maar het belangrijkste element, de spil van de opbouw van de machtsverticaal was het afschaffen van de algemene verkiezingen van regionale leiders.' Zal het 'Principaat van Poetin' na de presidentsverkiezingen van 2012 in het tweede decennium onveranderd doorgaan?

2. **9/11.** Ook in Rusland hebben de terroristische aanslagen van 11 september 2001 op Amerikaanse doelen door al-Qaeda veel indruk gemaakt. Na de aanslagen stonden de mondiale ontwikkelingen in het teken van de *War on Terror* die door de Amerikanen werd

afgekondigd. Veel landen sloten zich bij de strijd tegen het moslimterrorisme aan. Zo ook Rusland, dat in de Noord-Kaukasus zijn eigen variant van de strijd voerde.

3. **Oorlog met Georgië.** Oplopende onenigheid met Georgië over de buitenlandse koers (pro-NAVO, pro-westers) en de binnenlandse politiek (het onder centraal Georgisch gezag terugbrengen van de opstandige deelrepublieken Abchazië en Zuid-Ossetië), aangevuld door persoonlijke haat tussen Poetin en Michail Saakasjvili, mondde op 8 augustus 2008 uit in een vijfdaagse oorlog tussen Rusland en Georgië. De strijd werd militair snel gewonnen door Rusland.

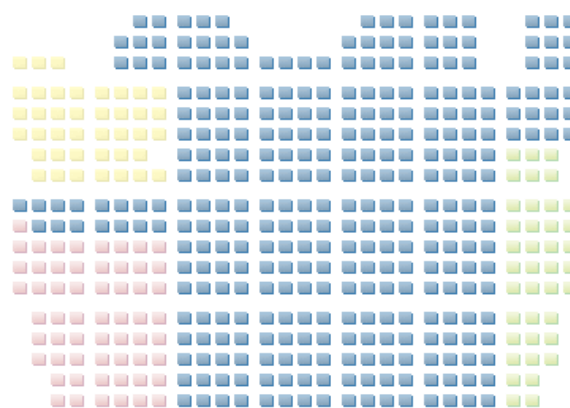
Op 26 augustus erkende president Dmitri Medvedev de onafhankelijkheid van Abchazië en Zuid-Ossetië. Abchazië kan volgens de krant een levensvatbare staat worden, Zuid-Ossetië blijft 'een zwart gat, waarin je eindeloos kunt blijven investeren zonder bijzonder effect te bereiken'. De erkenning was ook een Russisch antwoord op de aanvaarding door de grote westerse landen op de door Rusland bekritiseerde eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo in februari 2008.

4. **'Degradatie van het parlementarisme.'**

Met deze omschrijving doelt de krant op het machtsverlies van het Russische parlement - de Federale Vergadering, bestaande uit de Staatsdoema en de Federatieraad - in het eerste decennium van de 21ste eeuw in vergelijking met de grote rol die het parlement in de Russische politiek van de jaren negentig van de vorige eeuw speelde. Toen was het parlement een geduchte tegenspeler van president Boris Jeltsin. Ook was er toen een grotere verscheidenheid van politieke partijen en politieke stromingen in het parlement, zoals met de liberale Unie van Rechtse Krachten en het links-liberale Jabloko.

Eind 2000 werd uit de centrumpartijen Eenheid en Vaderland - Heel Rusland de pro-presidentiële partij Verenigd Rusland gevormd, die het parlement het hele decennium zou gaan overheersen en van de volksvertegenwoordiging een volgzame stemmachine van het regime-Poetin maakte.

5. **Internet.** Wereldwijd groeide het aantal internetgebruikers in het eerste decennium van 361 miljoen naar twee miljard, in Rusland van drie naar zestig miljoen. Rusland kende hierdoor op mediagebied veel van dezelfde veranderingen als het Westen, zoals de opkomst van blogs en tweets als nieuwe informatiebron. Het land kreeg zijn eigen varianten van sociale netwerken als Facebook en Hyves, met name 'Odnoklassniki' (Klasgenoten) en 'Vkontakte' (In contact).

De huidige samenstelling van de Doema: LDPR van de populist Zjirinovski (geel), KPRF (communisten - rood), Rechtvaardig Rusland (groen), Verenigd Rusland (blauw).

B. Politiek

1. **Proces van het decennium.** Uiteraard gaat het om het proces tegen oliemagnaat Michail Chodorkovski en zijn rechterhand Platon Lebedev. Op 31 oktober 2003 werden zij gearresteerd op het vliegveld van Novosibirsk. Chodorkovski stond op dat moment op plaats 16 van de rijkste mensen ter wereld.

In september 2005 werden zij tot acht jaar cel veroordeeld op basis van zeven vermeende overtredingen van de Strafwet, waaronder belastingontduiking door hun bedrijf Joekos. Zij kregen een achterstallige belastingaanslag van 17,4 miljard roebel (bijna 900 miljoen euro) opgelegd. Eind december 2010 kwam hier nog zes jaar bij wegens diefstal van olie. Beide mannen werden elk dus veroordeeld tot in totaal veertien jaar cel, hetgeen hen met aftrek van

de reeds uitgezeten gevangenisstraf in principe tot 2017 vasthoudt in het strafkamp in de Siberische stad Krasnokamensk.

Algemeen wordt gedacht dat Chodorkovski zijn hand overspeeld had door liberale politieke oppositiegroepen tegen het regime-Poetin actief te ondersteunen. De redactie van de *Nezavisimaja Gazeta* merkt op dat de zakenwereld van Rusland er over deze kwestie angstvallig het zwijgen toe deed.

2. **Terrorisme.** Als resultaat van de harde en dikwijls wrede strijd van de Russische veiligheidsdiensten in de Noord-Kaukasus tegen moslimextremisten en onafhankelijkheidsstrijders (vaak vielen deze categorieën opstandelingen samen) is Rusland in het eerste decennium slachtoffer geweest van een groot aantal bloedige en weerzinwekkende terreurdaden door meestal Tsjetsjeense moslimextremisten. De redactie telt er zestien met tientallen of zelfs honderden dodelijke slachtoffers, van de aanslag op een markt in Mineralnyje Vody op 24 maart 2001 (21 doden) tot de dubbelaanslagen op de Moskouse metrostations Park Koeltoery en Loebjanka op 29 maart 2010 (36 doden). De meeste doden vielen bij de gijzelingsacties en hierop volgende bevrijdingsacties in het Moskouse musicaltheater Nord-Ost van 23 tot 26 oktober 2002 (916 gijzelaars, 130 doden) en de school in Beslan van 1 tot 3 september 2004 (1.300 gijzelaars, 334 doden, onder wie 186 schoolkinderen). Voor Poetin was 'Beslan' de aanleiding om de directe gouverneursverkiezingen af te schaffen.
3. **Militaire hervormingen.** In het eerste decennium van de 21ste eeuw kregen oorlogen een ander karakter, namelijk lokaler en meer dat van antiterroristische acties. Rusland voerde dit soort oorlogen tegen Georgië en islamitische opstandelingen in de Noord-Kaukasus. 'Zoals bleek in de loop van deze oorlogen en conflicten, vooral tijdens de vijfdaagse oorlog in de Kaukasus, zijn de Russische strijdkrachten op zulke uitdagingen niet voorbereid. Ondanks alle tentoongespreide macht, waaronder het grootste potentieel ter wereld van strategische nucleaire wapens, zijn ze niet in staat strijd te voeren met behulp van inlichtingen, verbindingen, radio-elektronische strijdmiddelen, navigatie, doelherkenning, onbemande vliegtuigen en automatische besturingssystemen. De nadruk ligt als in de voorbije sovjetjaren niet op de techniek, maar op de moed, zelfopoffering en gevechtscunst van soldaten en officieren. Hetgeen uiteraard leidt tot veel grotere verliezen aan mensen dan in de westerse legers.'

Het Russische leger aanpassen aan de moderne tijd vergt grote militair-technische, financiële en sociale inspanningen.

4. **Kerkhereniging.** Op 17 mei 2007 kwam er een einde aan de tweedeling tussen de twee grootste kerkgemeenschappen van de Russisch-orthodoxe wereld, de Russisch-orthodoxe kerk en de Russisch-orthodoxe kerk in het buitenland. Op die dag ondertekenden de twee patriarchen van deze kerken, respectievelijk wijlen Aleksii II en Lavr (Laurus in het Engels), in de Kathedraal van Christus de Verlosser in Moskou, de Acte over de canonieke hereniging. De Russisch-orthodoxe kerk in het buitenland werd na 1917 gevormd door Russische gelovigen die voor het communisme uit hun vaderland waren gevlucht. De eerste bepaling uit de Acte van 17 mei 2007 luidde: 'De Russisch orthodoxe kerk in het buitenland is een onlosmakelijk deel van de nationale Russisch-orthodoxe kerk.' Wel blijft de buitenlandse kerk een religieuze gemeenschap met zelfbestuur.

De laatste foto van Lavr (links) en Aleksii II (rechts) samen. Foto: I. Maksim

In hoeverre de eerste bepaling uit de Acte realiteit zal worden, moet de toekomst uitwijzen, want veel leden van de buitenlandse kerk staan kritisch tegenover de Russisch-orthodoxe kerk vanwege zijn samenwerking met de wereldlijke machthebbers, of het nu de voormalige communisten waren of het postcommunistische regime van Vladimir Poetin.

5. **Lessen uit de 'Koersk'.** President Vladimir Poetin reageerde enkele maanden na zijn inauguratie koel en gevoelloos op het bericht dat op 12 augustus 2000 in de Barentssee de atoomonderzeeër Koersk was vergaan, waarbij de gehele bemanning van 118 zeelieden was omgekomen. 'Dit was de enige en eigenlijk laatste grote mediafout van Poetin,' aldus de *Nezavisimaja Gazeta*.

Poetin ontmoet de familie van de Koersk-bemanning. Foto: www.kremlin.ru.

Maar Poetin herpakte zich snel. Hij toog naar de militaire havenstad Moermansk om de nabestaanden van de omgekomen marinemensen alsnog te troosten en beloofde hen dat de atoomonderzeeër met de omgekomen bemanningsleden zou worden gelicht. Met behulp van het ingehuurd Nederlandse bergingsbedrijf Mammut deed hij zijn belofte gestand. Toen vormde zich ook Poetins kaderpolitiek: loyaliteit betrachten aan de hoogste functionarissen die ook loyaliteit betrachten aan zijn bewind.

Bekijk het [interview](#) met Poetin van 23 augustus 2000 (Russischtalig)

C. Economie

1. **Geen diversificatie.** Het grootste deel van het eerste decennium kende de Russische

Het Moskouse energiebedrijf Mosenergo is onderdeel van gasmonopolist Gazprom. Foto: gazprom.com

economie een flinke groei. De mondiale kredietcrisis die in 2008 uitbrak liet echter zien dat het fundament van deze groei wankel was: 'De "vette jaren" werden verspild. In plaats van met het overwinnen van de energie-afhankelijkheid was de staat bezig met het "opeten" van de olie-inkomsten.' In het tweede kwartaal van 2009 kromp

het bruto binnenlands product van Rusland in vergelijking met het tweede kwartaal van 2008 met een internationaal record: 10,9 procent. 'De afhankelijkheid van het land van

oliedollars was alleen maar versterkt.'

2. **Behoud van monopolies.** Economische monopolies leiden tot hogere prijzen en tragere modernisering. In Rusland bleven de 'natuurlijke monopolies' in sectoren als de elektriciteitsvoorziening, de gaswinning en de spoorwegen grotendeels behouden. Alleen in juli 2008 werd een echte poging gedaan de elektriciteitsvoorziening te moderniseren. Het monopoliebedrijf EES Rossii werd toen ontbonden. Vanwege trage hervorming van de energiemarkt leverde deze reorganisatie geen echt resultaat. 'De hervorming van EES Rossii lukte slechts gedeeltelijk. Het doel was het monopolie in de elektriciteitssector op te heffen en middelen voor de ontwikkeling ervan te vinden via concurrentie tussen de toeleveringsbedrijven van elektriciteit. Maar het monopolisme werd niet echt overwonnen en het systeem van prijsvorming bleef planmatig als in de sovjettijd, dat wil zeggen de prijs van elektriciteit werd gevormd op basis van de uitgaven van de leverancier plus een heffing in al zijn afdelingen, van de opwekking tot de consumptie. Dit leidt tot een jaarlijkse verhoging van de tarieven in plaats van hun verlaging, zoals plaatsvindt in de hervormde elektriciteitssystemen van Europa.'
3. **Nationale projecten.** Op 5 september 2005 kondigde president Poetin een nieuwe sociaal-economische koers af: de oprichting van nationale projecten op gebieden die prioriteit moesten krijgen. Dit werden er vier: huisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en landbouw. Volgens de *Nezavisimaja Gazeta* deed hiermee 'planning naar sovjet- en Chinees model' haar (her)intrede.

De resultaten van de nationale projecten zijn hooguit gemengd te noemen. Ze kosten in ieder geval steeds meer geld. Aanvankelijk zouden hun uitgaven jaarlijks 120 miljard roebel (3 miljard euro) bedragen, maar in de jaren 2011-2013 zullen ze 1,4 biljoen roebel (35 miljard euro) opslokken. Verder leden ze onder een onuitroeibaar Russisch kwaad: corruptie. 'De nationale projecten raakten in diskrediet door ondoelmatige uitgaven en schandalen met tenders voor staatsopdrachten.'

4. **Licht uit.** Een volledige *blackout*. Dat is wat Moskou en de omringende provincies in mei 2005 meemaakten als gevolg van een ongeval in het grote verdeelstation Tsjagino. Op 17 augustus 2009 vond er een groot ongeval plaats in de waterkrachtcentrale in het Siberische Sajano-Sjoesjenskoje. Hierbij vielen 75 doden en bedroeg de schade ruim één miljard euro. Op 8 en 9 mei 2010 vonden er [twee ontploffingen](#) plaats in een van de grootste mijnen in Rusland, de mijn Rospadskaja in de Oeral-provincie Kemerovo. Er kwamen 91 mijnwerkers en reddingswerkers om het leven. Op 26 december 2010 kwamen 4.400 plaatsen in het centrum van Europees Rusland, met 900.000 inwoners, zonder licht te zitten als gevolg van omvangrijke ijzervorming op leidingen. 'De infrastructuur van de energiesector, die grotendeels nog stamt uit de sovjettijd, begon met toenemende snelheid te verbrokkelen.'
5. **Monetarisering van sociale privileges.** 705 roebel (18 euro) per maand, waaronder 543 roebel voor medicijnen, 84 roebel voor vakantie en 78 roebel voor openbaar vervoer. Dat is de omvang van de extra uitkering voor 'sociale privileges' die armen, gepensioneerden en uitkeringsgerechtigden sinds het begin van 2011 ontvangen als extraatje boven hun schamele inkomen. Het gaat om ruim 30 miljoen Russen, van wie ruim een kwart gepensioneerden. Eind 2004 besloot de regering de levering in natura van zulke sociale extraatjes vanaf 1 januari 2005 te monetariseren. De ontvangers waren financieel en psychologisch helemaal niet blij met het besluit: 'Voor deze mensen had de mogelijkheid om gratis met het openbaar vervoer te reizen en kortingen te krijgen bij de betaling van dagelijkse diensten principiële betekenis.'

Er waren omvangrijke protesten tijdens de invoering, waardoor de hervorming door verschillende maatregelen werd afgezwakt, bijvoorbeeld door prijsverlagingen van sociale goederen en diensten voor de betrokken Russen. Maar er is tot de dag van vandaag grote 'latente' sociale wrok onder deze groep.

D. Politiek nabije buitenland

1. **Ondergang van de Oranje Revolutie.** 'De terugkeer van Oekraïne in de invloedssfeer van Rusland.' Dit was volgens de *Nezavisimaja Gazeta* de kern van de [overeenkomst](#) die de

Oranje-premier Timosjenko en de huidige president Janoekovitsj. Foto uit 2004.

presidenten van Rusland en Oekraïne, Dmitri Medvedev en Viktor Janoekovitsj, op 21 april 2010 in Charkov afsloten: de verlenging van het huurcontract van de Russische Zwarte Zeevloot in de havenstad Sevastopol op de Krim vanaf 2017 met dertig jaar in ruil voor een prijsverlaging van 30 procent voor de levering van Russisch gas.

Verder besloten de twee presidenten tot de aanleg tot en met 2014 van een brug over de Zeeëngte van Kertsj tussen de Krim en Rusland, waardoor Rusland een directe, korte

verbinding krijgt met het Oekraïense schiereiland. Met het besluit kwam tevens een einde aan de pro-westerse Oranje Revolutie, die in december 2003 door de Oekraïense politici Viktor Joesjtsjenko en Joelija Timosjenko werd gewonnen tegen de pro-Russische politieke krachten in het land. De toekomst moet uitwijzen hoe hecht de weer aangehaalde betrekkingen tussen Rusland en Oekraïne zullen blijken te zijn.

2. **Neerslaan van de opstand in Andizjan.** Nadat in de nacht van 13 mei 2005 23 plaatselijke ondernemers waren gearresteerd, kwam een grote groep inwoners van de stad Andizjan in het

Oezbeekse deel van de Fergana-vallei in opstand. Deze opstand werd door Oezbeekse ordetroepen met veel geweld neergeslagen, waardoor 187 inwoners van Andizjan de dood vonden en er nog eens vele honderden gewond raakten.

Hierop kondigden de Verenigde Staten en de Europese Unie sancties af tegen het bewind van de dictatoriale president Islam Karimov. De Oezbeekse machthebbers stelden dat de opstand een moslimfundamentalistische was en sloten als straf voor het westerse embargo de Amerikaanse legerbasis in de stad Chanabad, die door de Amerikanen gebruikt werd voor bevoorrading van de troepen in Afghanistan. Amerika werd steun aan moslimextremisten verweten. Rusland en China steunden Oezbekistan. De betrekkingen met deze landen werden weer stevig aangehaald door Karimov. Na 2008 trok het Westen zijn sancties geleidelijk weer in.

3. **Etnische rellen in Osj.** Osj, een stad in het Kirgizische deel van de Fergana-vallei, was van 11 tot 13 juli 2010 het strijdtoneel van zeer hevige etnische rellen van Kirgiezen tegen de grote Oezbeekse minderheid. Dit nadat de corrupte en autoritaire president Koermanbek Bakijev, afkomstig uit dit zuidelijke deel van Kirgizstan, door een volksopstand in de hoofdstad Bisjkek een maand eerder uit de macht was verdreven. Tegen de 2.000 Oezbeken vonden de dood, ongeveer 2.000 huizen van Oezbeken werden in brand gestoken en ruim 100.000 Oezbeken vluchtten tijdelijk naar het buurland Oezbekistan.

De slachtpartij door de Kirgiezen wordt wel verklaard uit angst van de Kirgizische elite in de regio zijn vooraanstaande economische en politieke positie te verliezen aan Oezbeken. In ieder geval was Kirgizstan veranderd van een 'eiland van democratie' in Centraal-Azië in de jaren negentig in een 'eiland van instabiliteit'.

4. **Geen uniestaat van Rusland en Wit-Rusland.** Hoewel de Wit-Russische president Aleksandr Loekasjenko, 'de laatste dictator van Europa' sinds de verdwijning uit de macht van de inmiddels overleden Servische president Slobodan Milosevic, qua politieke geaardheid meer naar Rusland dan naar Europa helt, was hij voor de Russische leiders dikwijls een vervelende dwarsligger. Zo bleef hij zich hardnekkig verzetten tegen de verkoop van het Wit-Russische bedrijf Beltransgaz, dat voor Russische gasexport naar Europa belangrijke infrastructuur beheerde, aan de Russische gasgigant Gazprom. Aangezien Wit-Rusland schulden had opgebouwd

Aleksandr Loekasjenko en Vladimir Poetin

in de afbetaling van Russische gasleveranties (een bedrag van 450 miljoen dollar in 2007), voerde

Rusland in het decennium vijf keer een 'gasoorlog' tegen Wit-Rusland door de gastoevoer naar het land af te sluiten. In ieder geval kwam er niets terecht van het voornemen om tussen Rusland en Wit-Rusland een volwaardige 'uniestaat' op te bouwen.

5. **Laatste communistische bastion.** Het gaat hier om de arme en kleine voormalige sovjetrepubliek Moldova (twee miljoen inwoners). Bijna het gehele decennium waren de communisten van de Communistische Partij van Moldova (CPM) nog aan de macht. Na de parlamentsverkiezingen van april 2009 kwam hier een einde aan nadat een volksopstand van vooral jongeren uit boosheid om vermeende verkiezingsfraude het parlement in brand stak. Moldova had hiermee zelfs de primeur van een 'Twitterrevolutie'. Sindsdien is het land behoorlijk onbestuurbaar vanwege een [patstelling](#) tussen de regerende pro-westerse centrumrechtse partijalliantie 'Voor Europese integratie' en de pro-Russische CPM. Ondanks een reeks van vervroegde parlamentsverkiezingen bleef het onmogelijk een nieuwe president te kiezen, omdat noch de alliantie noch de communisten hiervoor de benodigde 61 van de 101 parlamentszetels haalden in deze parlementaire republiek.

E. Buitenlandse politiek

1. **De 'tweede kruistocht' van George Bush.** Hiermee bedoelt de krant de oorlog van George Bush tegen Irak, die begon op 20 maart 2003, als vervolg op de Amerikaanse oorlog tegen Afghanistan. Ook de *Nezavisimaja Gazeta* stelt dat van de Amerikaanse redenen om de oorlog te beginnen, namelijk het bezit van massavernietigingswapens en steun aan al-Qaeda door het bewind van Saddam Hoessein, snel niets overbleef.

'Washington ondernam een inval, waarbij het zich vooral liet leiden door zijn geopolitieke en economische belangen. Zodoende kwam de inval tegemoet aan de wensen van het Amerikaanse militair-industriële complex en de Amerikaanse oliemaatschappijen,' aldus de *Nezavisimaja Gazeta*.

2. **Nieuw START-verdrag.** In april 2010 ondertekenden de presidenten van Amerika en Rusland, Barack Obama en Dmitri Medvedev, in Praag een nieuw START-verdrag. Het verdrag voorzag in een plafond van 1.550 nucleaire ladingen op maximaal 700 intercontinentale ballistische raketten aan beide kanten. Behalve dat het verdrag gezien werd als een stap op weg naar een kernwapenvrije wereld, diende het ook om de kou uit de lucht te halen tussen Amerika en Rusland na de laatste gespannen jaren onder Obama's voorganger George Bush.

Ondertekening in Praag van het start-verdrag. Foto: www.kremlin.ru.

Niettemin merkt de *Nezavisimaja Gazeta* op dat het fundament van vriendschappelijke verhoudingen tussen landen in het geval van Amerika en Rusland ontbreekt: hechte economische betrekkingen. Verder vreest de krant dat de wapenwedloop weer een herstart kan krijgen als in Amerika bijvoorbeeld een Republikeinse president de Democraat Obama opvolgt of als de intercontinentale raketten in Amerika worden voorzien van een nieuwe generatie niet-nucleaire ladingen.

3. **Halfslachtig Europa.** Gelijktijdig vond er een oostwaartse uitbreiding van zowel NAVO als Europese Unie plaats. In 2004 werden acht landen van de voormalige Sovjet-Unie en het Warschau-pact lid van de Europese Unie. In 2007 kwamen er nog eens twee bij: Roemenië en Bulgarije. Kroatië staat inmiddels op de drempel. Maar Rusland werd hierdoor niet in een hoek gedreven.

Hoewel Europa dikwijls flinke kritiek had op de stand van de mensenrechten in Rusland en op het Russische optreden in de Kaukasus (met name Tsjetsjenië en Georgië), ontwikkelde zich ook een 'partnerschap' tussen Rusland en de Europese Unie. Met verscheidene individuele Europese landen ontwikkelden de betrekkingen zich zelfs uitstekend, met name Duitsland en Italië. Toch lukte het Europa niet een zelfstandig veiligheidsbeleid te ontwikkelen en weerstand te bieden aan de mondiale kredietcrisis van 2008. 'Ze werd meegesleurd in de groter wordende kuil van de Amerikaanse neergang.'

4. **Opkomst van China.** Steeds meer mensen, waaronder een groeiend aantal Amerikanen, meenden dat China in de toekomst Amerika zou inhalen als de leidende economie in de wereld. Het ging niet om de vraag of dit zou gebeuren, maar wanneer. Het toonaangevende tijdschrift *The Economist* hield het op 2019.

Toch zijn de verschillen tussen Amerika en China nog groot: het bruto nationaal product van Amerika met zijn ruim 300 miljoen inwoners bedraagt 14,1 biljoen dollar en dat van China met zijn 1,3 miljard inwoners bijna vijf biljoen dollar. Verder is het de vraag of de belangrijkste bouwstenen van de Chinese groei, goedkope arbeidskrachten en een gunstige mondiale conjunctuur, stand houden.

5. **Wikileaks.** De onthullingen van Wikileaks in 2010 over de Amerikaanse militaire operaties in Afghanistan en Irak en het Amerikaanse diplomatieke verkeer waren 'een logisch

uitvloeisel' van de opkomst van internet, aldus de *Nezavisimaja Gazeta*. Waar vroeger informatie van dergelijke omvang in vrachtwagens vol dozen moest worden vervoerd, is nu een usb-stick voldoende.

Toch werden er geen echte diplomatieke geheimen onthuld, aldus de krant. Het bleef bij meldingen van diplomaten in de trant van dat Rusland 'een gecorrumpeerde staat is, nauw verweven met de criminele wereld' of dat de first lady van Azerbeidzjan bij elkaar wordt gehouden door plastische chirurgie. Zal Wikileaks, zoals aangekondigd, in 2011 onder andere de omvang van Russisch kapitaal op buitenlandse bankrekeningen gaan onthullen?

F. Klimaatverandering

1. **Opwarming van de aarde.** Uit de feiten valt de opwarming van de aarde niet te ontkennen, aldus de *Nezavisimaja Gazeta*. In de afgelopen 120 jaar is de gemiddelde temperatuur op het noordelijke halfrond met één graad Celsius gestegen, waarvan 0,4 graden in de laatste vijftien jaar. In januari 2006 was het gemiddeld vijftien graden te warm in Moskou en de week van 2 tot 9 augustus in 2010 was de heetste week in de geschiedenis van de Russische hoofdstad, met bijna permanent temperaturen boven de 40 graden. 'In het midden van de 21ste eeuw zal er op de plaats van de Noordpool een open oceaan zijn.' En één graad temperatuurstijging doet de mondiale landbouwproductie met '5 tot 10 procent' dalen, aldus de krant. '32 procent van het landoppervlak ter wereld wordt bedreigd door woestijnvorming'.
2. **Kyoto-protocol van kracht.** Door de ondertekening door Rusland op 16 december 2005 trad het Kyoto-protocol (1997) over de terugdringing van de uitstoot van schadelijke broeikasgassen pas echt in werking. Rusland zal de doelstelling, terugdringing van deze uitstoot in de periode 2008-2012 tot het niveau van 1990, door de economische crisis in de jaren negentig zonder problemen halen en zelfs overschotten van emissierechten kunnen verkopen op de wereldmarkt van broeikasgassen. Maar Kyoto gaat volgens de krant niet ver genoeg om klimatologisch onheil te kunnen voorkomen in de toekomst.
3. **Tsunami in Azië.** Door een aardbeving op Tweede Kerstdag 2006 in de Indische Oceaan voor Indonesië werden Aziatische kusten getroffen door een verwoestende tsunami, waarin 155.000 mensen de dood vonden. Zelfs Rusland merkte de gevolgen, hoewel het een 'mini-tsunami' betrof: een golfje van 29 centimeter hoog bij Severo-Koerilsk op de Koerillen-eilanden in het noordoosten van Siberië.
4. **As van de Eyjafjallajökull.** In de nacht van 13 op 14 april 2010 begon de IJslandse vulkaan Eyjafjallajökull grote hoeveelheden as uit te stoten, die naar het vasteland van Europa dreven. Hierdoor werd het vliegverkeer boven Centraal- en West-Europa dagenlang stilgelegd. Alleen het 'heldhaftige Aeroflot' bleef daar gewoon doorvliegen! De *Nezavisimaja Gazeta* citeert de Sloveense filosoof Slavoi Zizek: 'Dankzij de techniek worden we minder afhankelijk van de natuur, maar gelijktijdig, op een ander niveau, raken we in een steeds grotere afhankelijkheid van zijn nukken.'
5. **Klimatologisch Wikileaks.** In november 2009 braken hackers in in de computers van klimaatgeleerden van de University of East Anglia. Dit leidde tot *Climategate*, omdat de klimaatgeleerden doelbewust bespraken om de gevolgen van de opwarming van de aarde te bagatelliseren. Dit bewees, aldus de krant, dat ook (klimaat)geleerden geen heiligen zijn, maar 'subjecten van ingewikkelde sociale netwerken'.

G. Kunst en cultuur

1. **De reconstructie van het Bolsjoj-theater.** Zowel fysiek als in het personeelsbeleid beleefde het beroemde Bolsjoj-theater in Moskou een roerig

Bolsjoj theater in Moskou

decennium. In 2000 werd het theater via een presidentieel decreet bestuurlijk overgedragen van de presidentiële administratie naar het Ministerie van Cultuur en werd de hoofdfunctie van kunstzinnig directeur vervangen door die van algemeen directeur.

Het hoofd van de kunstzinnige afdeling werd ondergeschikt aan de algemeen directeur.

Algemeen directeur Anatoli Iskanov bracht het theater van het ministerie onder de directe verantwoordelijkheid van de premier. Verder heeft het theater een muziekdirecteur/hoofdirigent (momenteel Vasili Sinajski).

Volgens de *Nezavisimaja Gazeta* valt er op kunstzinnig gebied weinig bijzonders te melden over het Bolsjoj-theater in het eerste decennium. Belangrijker was de [fysieke renovatie](#) van het theater. In 2002 kwam er een nieuw hoofdtonaal. In 2005 ging het gebouw voor het publiek dicht voor een omvangrijke renovatie. Hopelijk wordt deze later in dit jaar afgerond.

2. **Crisis in de film.** In de volgens Lenin belangrijkste van alle kunsten, de cinematografie, was er volgens de krant sprake van 'crisis', ondanks de grote internationale filmprijzen die individuele Russische films later in het decennium regelmatig wonnen. Het Russische filmbedrijf leverde algemeen gesteld twee soorten films op: op het grote publiek gerichte films, die al dan niet succesvol waren aan de kassa, en auteursfilms, waarin het leven in Rusland dikwijls in de schrilste en zwartste tonen werd afgeschilderd. Ook voor Russische filmmakers bleef het erg moeilijk het Russische bioscooppubliek weg te trekken van de echte publiektrekkers in het mondiale filmwezen: Amerikaans blockbusters.
3. **Beeldende kunst in fabrieken.** De beeldende kunstsector in Moskou deed het erg goed en werd gekenmerkt door twee tendensen. Allereerst een snel groeiend aanbod van hedendaagse kunst, die zich in een snel groeiende belangstelling mocht verheugen. Veel tentoonstellingsruimtes voor moderne kunst werden geopend, vaak in voormalige fabrieksgebouwen. De krant spreekt van de 'kunstzinnige kolonisering van de industriële architectuur' van Moskou. De tweede tendens was de opkomst van grote kunstbiënnales. Verder bleef de moderne beeldende kunst nog steeds niet gevrijwaard van politieke en nu ook steeds sterkere religieuze druk. Organisatoren van moderne kunsttentoonstellingen werden zelfs regelmatig strafrechtelijk vervolgd en veroordeeld, bijvoorbeeld wegens het aanzetten tot religieuze en nationale haat. In 2003 overkwam dit bijvoorbeeld Joeri Samodoerov en Ljoedmila Vasiljevskaja voor het organiseren van de tentoonstelling *Pas op, godsdienst!* en in 2010 dezelfde Samodoerov en Andrej Jerofejev voor de tentoonstelling *Verboden kunst 2006*.
4. **Bloeiende kunstmarkt.** Vanwege de toenemende activiteit van rijke nieuwe Russen op de kunstmarkt maakte het Russische segment ervan een enorme groei door. Het gaat om zowel de mondiale markt van Russische kunst als de binnenlandse Russische kunstmarkt. Vooral tussen 2003 en het crisisjaar 2008 waren Russische kopers actief. In 2007 bedroeg de verkoop van Russische kunst bij veilinghuis Sotheby's 180 miljoen dollar en bij Christie's 144 miljoen dollar. Maar er waren nog veel meer internationale veilinghuizen die in Russische kunst handelden of zich zelfs helemaal in Russische kunst specialiseerden. Onder zachte dwang van de Russische machthebbers deden oligarchen twee topaankopen: in 2004 kocht Viktor Vekselberg voor honderd miljoen dollar de [collectie Faberge-eieren](#) van Malcolm Forbes en in 2007 kocht Aliesjer Oesmanov voor hetzelfde bedrag de rijke collectie Russische kunst van het echtpaar Mstislav Rostropovitsj en Galina Visjnevskaja. Op de binnenlandse kunstmarkt lag de omzet vóór 2008 tussen de tachtig en honderd miljoen dollar. In 2004 werd de eerste professionele vereniging van Russische kunstverkopers opgericht, de 'Internationale confederatie van antiquairs en kunsthandelaren'.

5. **Bedreigde Moskouse historische architectuur.** De nieuwe rijkdom in de Russische steden leidde tot een bouwwoede, die gepaard ging met omvangrijke sloopactiviteiten. Vooral in

Contrasten in Moskou. Foto: raskalov-vit.livejournal.com

Moskou onder ex-burgemeester Joeri Loezjkov was dit het geval, waardoor veel historische panden uit het stadsbeeld verdwenen, zoals het militaire warenhuis Vojentorg.

Tegen de sloopwoede in Moskou vormde zich een maatschappelijke beweging van monumentenbeschermers, Archnadzor. Pas in 2010, na het aftreden van Loezjkov, bereikte de beweging een succes: met de stadsautoriteiten mogen zij voortaan overleg voeren over de hoogte van nieuwe

bouwwerken, zodat nieuwbouw de zichtlijnen in de stad niet te veel gaat overheersen.

Aan de andere kant vinden veel gewone Moskovieten de nieuwe gebouwen mooier dan de gesloopte oude gebouwen. 'Cultuurwetenschappers verklaren dit uit de situatie dat in Rusland sinds de negentiende eeuw de literatuur dominant is in het onderwijs, waardoor wij wel veel lezen maar helemaal niet om ons heen kijken,' aldus de *Nezavisimaja Gazeta*.

Bron: [Nezavisimaja Gazeta](#), 25-1-2011
